

JAROSŁAW KIKULSKI

Ocena znaczenia zakazu wstępu do lasu z powodu zagrożenia epidemią COVID-19 dla wypoczywających w lesie

Assessment of the significance of the ban on the access to the forest due to the threat of the COVID-19 epidemic for people resting in the forest

ABSTRACT

Kikulski J. 2021. Ocena znaczenia zakazu wstępu do lasu z powodu zagrożenia epidemią COVID-19 dla wypoczywających w lesie. Sylwan 165 (4): 336-344. DOI: <https://doi.org/10.26202/sylvan.2021029>.

The aim of the research was to determine the significance of the forest as a leisure and recreation area, through the prism of the prohibition of entry for the society, in force in forests managed by the State Forests National Forest Holding, which took place throughout Poland in the period 03-19/04/2020. Research relates to the topic with no scientific history. Within the study, an individual on-line questionnaire interview was conducted with a group of 278 adult Poles, selected taking into account demographic data (representative share of social groups). In the main question, a 7-point horizontal scale was used, on which the respondents indicated a point corresponding to the intensity of their assessment. The weighted average point value of the assessment was 4.63 (out of 7 points) indicating that the analysed ban was a significant problem for the respondents. The largest group ($\frac{1}{4}$ of the respondents) were people for whom rest in the forest is very important, and for whom the ban on entering the forest was a very big problem. Fraction of those for whom the introduced restriction was a very little problem was slightly over 10%. Statistical analysis (the chi-square function in the logarithmic form i.e. G function) showed a number of significant differences in respondents' answers depending on their social characteristics. The relationship between the assessment of the problem caused by the introduction of the entry ban and the time spent by respondents on leisure and recreation in the forest, should be considered to be the most important. The more days per year the surveyed rest in forests, the greater the problem resulting from the introduced restrictions turned out to be for them. The obtained results were: people spending a few days on rest in forests (22% of the respondents) – 3.82 points, a dozen or so days (37%) – 4.42, a few weeks (33%) – 5.10, a few months (8%) – 5.96 points. There is a need to conduct further research leading to the determination, to a broader extent, of the significance of the forests as areas for tourism and recreation, through the prism of the applied restrictions. Within the surveys, the different reasons for the prohibition of access to the forests, their location in time and space, and the length of their duration, should be taken into account.

KEY WORDS

tourist and recreational use of forest, social preferences, one-to-one questionnaire-based interview, SARS-CoV-2 coronavirus

ADDRESSES

Jarosław Kikulski – e-mail: jaroslaw_kikulski@sggw.edu.pl

Katedra Użytkowania Lasu, SGGW w Warszawie; ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa

Wstęp

Tereny leśne stanowią przestrzeń, która użytkowana jest przez społeczeństwo w wielu zakresach. Korzystanie z lasów odnosi się do wszystkich pełnionych przez nie funkcji [Ustawa... 1991; Polityka... 1997]: ekologicznych (ochronnych), zapewniających m.in. oczyszczanie powietrza; produkcyjnych (gospodarczych), polegających m.in. na zachowaniu trwałości pozyskiwania drewna, oraz społecznych (socjalnych), służących m.in. kształtowaniu warunków do wypoczynku. Lasy Państwowe stanowią przestrzeń publiczną, która w określonych przypadkach może być objęta stałym lub okresowym zakazem wstępu. Oprócz sytuacji wskazanych w Ustawach... [1991, 2004] zakaz wstępu może wynikać również z innych okoliczności – np. z powodu zagrożeń epidemicznych. Taka sytuacja miała miejsce niedawno na terenie całej Polski. Czasowe ograniczenie zostało wprowadzone w drodze zarządzeń nadleśniczych oraz zarządzeń dyrektorów parków narodowych na podstawie Ustawy... [2020] oraz w związku z Rozporządzeniami... [2020a, b].

Celem badań jest ocena znaczenia zakazu pobytu społeczeństwa w lasach zarządzanych przez Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe w dniach 3-19 kwietnia 2020 roku. Prowadzone badania są próbą uzyskania wyników odnoszących się do określenia wagi lasu jako miejsca wypoczynku, ocenianej przez pryzmat stosowanych ograniczeń w użytkowaniu przestrzeni leśnej. Niniejsze badania są po raz pierwszy prowadzone w Polsce.

Materiał i metody

Ocenę znaczenia braku możliwości wypoczynku w lesie oparto na wynikach odpowiedzi 278 dorosłych respondentów. Skonsultowane z socjologiem pytanie brzmiało: „Jakim problemem w zaspokojeniu Pani/Pana potrzeby wypoczynku w lesie jest (był) zakaz wstępu do lasu, wprowadzony z powodu koronawirusa?”. Ankietowane osoby wskazywały punkt na poziomej 7-stopniowej skali analogowej odpowiadający ich ocenie – w zakresie od (lewy skraj skali) „jest (było) to dla mnie bardzo małym problemem, gdyż wypoczynek w lesie ma dla mnie bardzo małe znaczenie” do „jest (było) to dla mnie bardzo dużym problemem, gdyż wypoczynek w lesie jest dla mnie bardzo ważny”. Na skali nie podano wartości liczbowych, w celu uniknięcia ewentualnego wpływu preferowanych cyfr na odpowiedź niezdecydowanej osoby. Na etapie opracowania wyników badań poszczególnym punktom na skali przypisano wartości od 1 (lewy skraj skali) do 7. W kwestionariuszu uwzględniono również dodatkowe pytania, mając na celu uzyskanie informacji, na terenie których nadleśnictw oraz w których porach roku ankietowane osoby zazwyczaj wypoczywają w lasach, jak również ile czasu na ten cel przeznaczają. Pytania te dotyczyły ostatnich 5 lat, czyli okresu w miarę długiego i jednocześnie uwzględniającego ograniczone możliwości zapamiętywania [Babbie 1995; Ossowski 2001]. Metryczka zawierała pytania odnoszące się do płci, wieku, miejsca zamieszkania, wykształcenia i zawodu.

Indywidualne wywiady kwestionariuszowe zostały przeprowadzone w ramach badań naukowych zrealizowanych na zajęciach specjalizacyjnych z zakresu użytkowania lasu przez 50 studentów Wydziału Leśnego SGGW w Warszawie (270 wywiadów) oraz przez autora artykułu (8 wywiadów). W badaniach wzięli udział dalsi członkowie rodzin i znajomi oraz respondenci nieznanymi osobom prowadzącym wywiady (wskazani przez członków rodzin i znajomych). Jednocześnie z badań wyłączone osoby, które mają zawodowo czy też ze względu na wykształcenie związki z gospodarowaniem zasobami leśnymi w Polsce. Do każdej wybranej osoby został wysłany (drogą e-mail) kwestionariusz ankiety, poprzedzony pytaniem, czy dana osoba jest zainteresowana udziałem w badaniach. Następnie przeprowadzono indywidualny wywiad kwestionariuszowy (rozmowa telefoniczna – 70% wywiadów, wideorozmowa – 29%, rozmowa bezpośrednia z zachowaniem

nakazów sanitarnych, tj. bezpieczny dystans, maseczka – 1%). Respondenci zostali dobrani z uwzględnieniem przedstawionych w danych statystycznych [Rocznik... 2019] proporcji płci, wieku oraz miejsca zamieszkania dorosłych Polaków. Założenie to w dużej mierze udało się spełnić (tab. 1).

W badanej populacji udział osób w zależności od wykształcenia wyniósł: podstawowe lub zasadnicze zawodowe – 17,6%, średnie – 35,6%, wyższe – 46,8%. Natomiast pod względem wykonywanego zawodu poszczególne grupy respondentów stanowiły (obliczono na podstawie odpowiedzi 262 osób; 16 ankietowanych wskazało 2 warianty odpowiedzi): rolnicy – 12,2%, pracownicy fizyczni – 29,4%, pracownicy umysłowi – 49,2%, uczniowie i studenci – 9,2%. Ankietowani zadeklarowali, że zazwyczaj wypoczywają w lasach 1 nadleśnictwa (238 osób), 2 nadleśnictw (33), 3 nadleśnictw (5) lub 4 nadleśnictw (2). Respondenci wskazali w sumie 127 nadleśnictw w poszczególnych 17 regionalnych dyrekcjach Lasów Państwowych: Olsztyn (24), Białystok (19), Lublin (12), Warszawa (12), Łódź (10), Radom (9), Toruń (9), Szczecin (6), Poznań (5), Kraków (4), Szczecinek (4), Gdańsk (3), Krosno (3), Wrocław (3), Katowice (2), Piła (1) i Zielona Góra (1).

Badania przeprowadzono w następujących przedziałach czasowych: 15-19 kwietnia 2020 roku (142 wywiady), 20 kwietnia - 3 maja 2020 roku (127) oraz 10-15 maja 2020 roku (9). Przeprowadzono 51% wywiadów w okresie obowiązywania zakazu wstępu, a 49% – po 19 kwietnia 2020 roku. Analizy statystyczne miały na celu ustalenie, czy termin prowadzenia badań (w trakcie oraz po zniesieniu zakazu wstępu) miał wpływ na udzielane odpowiedzi. Jest to ważne z punktu widzenia prowadzenia dalszych analiz, uwzględniających cechy społeczne respondentów (płeć, wiek, miejsce zamieszkania, wykształcenie, zawód, preferowane do wypoczynku pory roku, czas przeznaczany na wypoczynek w lasach). Analizy statystyczne przeprowadzono z wykorzystaniem funkcji χ^2 w postaci logarytmicznej (funkcja G) [Stupnicki 2015]. Otrzymane wartości statystyki

Tabela 1.

Charakterystyka społeczna respondentów na tle danych demograficznych: udział respondentów z danej grupy (U_{resp} [%]) i udział dorosłych Polaków (U_{PL} [%])

Social characteristics of the respondents on the background of demographic data: fraction of the respondents (U_{resp} [%]) and fraction of adult Poles (U_{PL} [%])

		U _{resp}	U _{PL}
Płeć Gender	kobiety females	51,4	52,3
	mężczyźni males	48,6	47,7
Wiek [lata] Age [years]	18-25	13,3	10,6
	26-35	21,6	18,5
	36-45	23,4	19,2
	46-55	17,3	15,0
	56-65	16,9	16,9
	>65	7,6	19,7
Miejsce zamieszkania Place of residence	wieś village	41,0	39,2
	miasto ≤50 tys. mieszkańców city ≤50 thou. inhabitants	28,4	21,5
	miasto 50-100 tys. mieszkańców city 50-100 thou. inhabitants	7,9	8,1
	miasto >100 tys. mieszkańców city >100 thou. inhabitants	22,7	31,2

G porównano z wartościami tablicowymi dla przyjętego poziomu istotności (0,05) i liczby stopni swobody. Średni błąd procentowy z próby 278 wywiadów, w zależności od wariantów rozkładu zmiennej dwuwarstwowej, wynosi 6% (przy poziomie ufności 95%) [Babbie 1995].

Wyniki

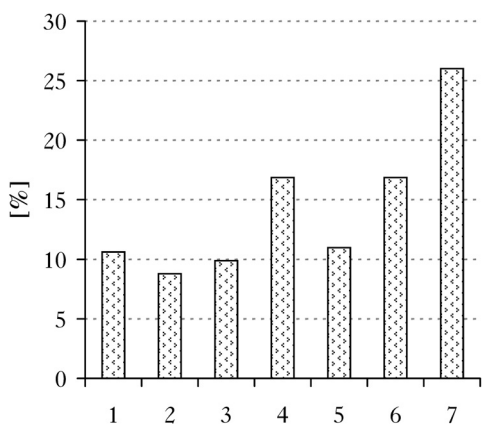
Analiza dotycząca porównania odpowiedzi na pytanie kwestionariusza nie wykazała statystycznie istotnych różnic pomiędzy respondentami, którzy wzięli udział w badaniach w czasie zakazu wstępu a osobami odpowiadającymi po okresie jego obowiązywania ($G \leq 3,84$). Tym samym możliwe było prowadzenie dalszych analiz wyników w odniesieniu do całej (łącznie) grupy ankietowanych.

Przy uwzględnieniu odpowiedzi 273 respondentów (5 osób nie wyraziło swojego zdania), średnia ważona wartość punktowa oceny znaczenia problemu zakazu wstępu do lasu z powodu koronawirusa wyniosła 4,63 (w skali 7 pkt; ryc. 1). Największą grupę ($\frac{1}{4}$ ankietowanych) stanowiły osoby, dla których wypoczynek w lesie jest bardzo ważny, a wprowadzony zakaz wstępu do lasu był dla nich bardzo dużym problemem (ostatni, tj. 7 pkt na skali). Natomiast udział respondentów, dla których wprowadzone ograniczenie było bardzo małym problemem, wyniósł nieco ponad 10%.

Badania pokazały, że wypoczynek w lesie jest tak samo ważny dla kobiet (4,69 pkt) i mężczyzn (4,57 pkt). Analiza statystyczna nie wykazała istotnych różnic w zależności od płci ($G \leq 3,84$).

Odpowiedzi ankietowanych osób pokazują następujące znaczenie problemu zakazu wstępu w zależności od wieku: 18-25 lat – 4,43 pkt, 26-35 lat – 4,27 pkt, 36-45 lat – 5,41 pkt, 46-55 lat – 3,91 pkt, 56-65 lat – 4,72 pkt, >65 lat – 5,00 pkt. Stwierdzono statystycznie istotne różnice – przy uwzględnieniu wszystkich grup wiekowych i wszystkich wariantów odpowiedzi otrzymana wartość G wyniosła 44,85 (tab. 2).

Ocena ważności badanego problemu ze względu na miejsce zamieszkania wygląda następująco: mieszkańcy wsi – 4,51 pkt, ankietowani z miast ≤ 50 tys. mieszkańców – 4,68 pkt, z miast 50 001-100 tys. mieszkańców – 4,65 pkt, z miast >100 tys. – 4,77 pkt. Analiza statystyczna nie wykazała istotnych różnic pomiędzy odpowiedziami mieszkańców wsi i respondentów z miast ($G \leq 3,84$) – zarówno w zakresie porównania ogólnego (tj. wieś – wszystkie miasta łącznie), jak i szczegółowego (tj. wieś – miasta z poszczególnych przedziałów liczby mieszkańców). Jedyna stwierdzona różnica dotyczy porównania odpowiedzi respondentów z miast ≤ 50 tys. i miast >100 tys. mieszkańców (7 pkt skali – $G=4,84$ – odpowiednio 18 i 34% ankietowanych).

Ryc. 1.

Społeczna ocena problemu w zaspokojeniu potrzeb wypoczynkowych wynikającego z zakazu wstępu do lasu w związku z zagrożeniem epidemią COVID-19 (1 – bardzo mały, ..., 7 – bardzo duży)

Social assessment of the problem in meeting resting needs resulting from the entry ban to the forest due to the threat of the COVID-19 epidemic (1 – very little, ..., 7 – very big)

Tabela 2.

Statystycznie istotne różnice oceny problemu w zaspokojeniu potrzeb wypoczynkowych wynikającego z zakazu wstępu do lasu w związku z zagrożeniem epidemią COVID-19 w zależności od wieku respondentów
 Statistically significant differences in social assessment of the problem in meeting resting needs resulting from the entry ban to the forest due to the threat of the COVID-19 epidemic depending on respondents' age

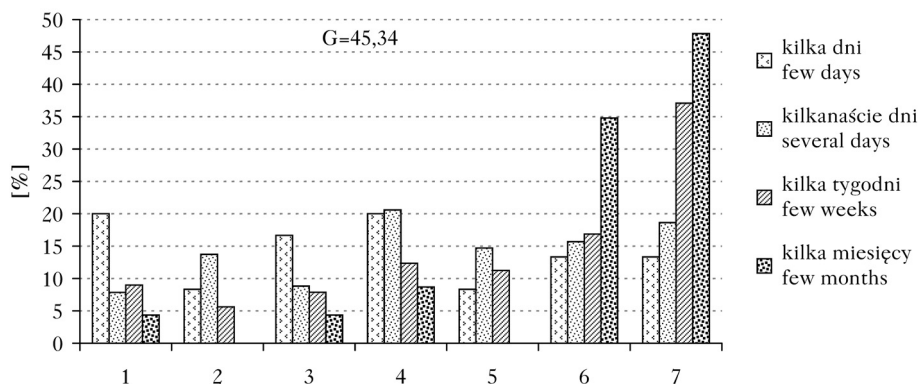
Porównywane grupy wiekowe [lata] Compared age groups [years]	Punkty na skali – wartości statystyki G (>3,84) – udział respondentów [%] Points on the scale – G statistic (>3.84) – shares of respondents [%]
26-35 – 36-45	2 – 5,78 – 15, 3; 7 – 6,38 – 15, 35
26-35 – 46-55	1 – 5,04 – 7, 22; 5 – 4,48 – 17, 4
26-35 – 56-65	5 – 7,28 – 17, 2; 7 – 4,14 – 15, 32
36-45 – 46-55	1 – 7,38 – 5, 22; 3 – 4,68 – 5, 17; 5 – 4,86 – 17, 4; 7 – 4,25 – 35, 17
36-45 – 56-65	5 – 7,78 – 17, 20

Zakaz wstępu do lasu był większym problemem dla osób o wykształceniu podstawowym lub zasadniczym zawodowym (4,70 pkt) oraz ankietowanych z wyższym wykształceniem (4,73 pkt) w porównaniu do respondentów o średnim wykształceniu (4,46 pkt). Analiza statystyczna wykazała istotne różnice pomiędzy odpowiedziami osób o wykształceniu podstawowym lub zasadniczym zawodowym i średnim (6 pkt – $G=10,11$; 34 i 11% respondentów). Stwierdzono również różnice przy prawie takiej samej średniej ocenie problemu, porównując respondentów o wykształceniu podstawowym lub zasadniczym zawodowym i wyższym (6 pkt – $G=6,76$ – 34%, 16%).

Średnie wartości punktowe oceny znaczenia ograniczeń, w postaci braku możliwości wypoczynku w lesie, w poszczególnych grupach zawodu wyniosły: rolnicy – 4,03, pracownicy fizyczni – 4,88, pracownicy umysłowi – 4,71, uczniowie i studenci – 4,46. Stwierdzono statystycznie istotne różnice, które dotyczyły porównań odpowiedzi poszczególnych grup respondentów: rolnicy – pracownicy fizyczni (4 pkt skali – $G=6,42$ – 23% i 5% ankietowanych; 6 pkt – 8,32 – 6%, 30%); rolnicy – pracownicy umysłowi (5 pkt – $G=4,85$ – 3%, 17%); pracownicy fizyczni – pracownicy umysłowi (4 pkt – $G=9,31$ – 5%, 20%; 6 pkt – $G=8,16$ – 30%, 13%); pracownicy fizyczni – uczniowie i studenci (4 pkt – $G=6,68$ – 5%, 25%).

Badania wykazały, że 62% ankietowanych wypoczywa w lasach zazwyczaj wiosną, 74% – latem, 74% – jesienią, a 25% – zimą (istniała możliwość wskazania więcej niż jednej odpowiedzi; średnio respondenci wskazali 2,4 pory roku). W ramach analizy wyników, w zależności od preferowanego czasu wypoczynku w lasach (pory roku), podzielono respondentów na 2 grupy: 1 – osoby, które wskazały wiosnę lub wiosnę i jedną bądź więcej z pozostałych pór roku (171); 2 – osoby, które w ogóle nie wskazały wiosny (102). Średnia wartość punktowa oceny problemu w 1 grupie wyniosła 4,89, a w 2 grupie – 4,19. Odpowiedzi respondentów różnią się istotnie (2 pkt skali – $G=4,76$ – 6% i 14% ankietowanych).

Stwierdzono bardzo wyraźną zależność odpowiedzi ankietowanych od czasu przeznaczanego przez nich na wypoczynek w lasach. Polega ona na tym, że im więcej dni w ciągu roku respondenci wypoczywają w lasach, tym problem wynikający z wprowadzonych ograniczeń okazywał się dla nich większy (ryc. 2). Uzyskane oceny punktowe znaczenia tego problemu wyniosły kolejno: osoby przeznaczające na wypoczynek w lasach zazwyczaj kilka dni (22% respondentów) – 3,82, kilkanaście dni (37%) – 4,42, kilka tygodni (33%) – 5,10, kilka miesięcy (8%) – 5,96 pkt. Istotne różnice statystyczne dotyczą porównań pomiędzy następującymi wariantami odpowiedzi na pytanie o czas przeznaczany na wypoczynek w lesie: kilka dni i kilkanaście dni (1 pkt skali – $G=4,96$); kilka dni i kilka tygodni (7 pkt – $G=10,83$); kilka dni i kilka miesięcy (6 pkt – $G=4,53$,

Ryc. 2.

Spoleczna ocena problemu w zaspokojeniu potrzeb wypoczynkowych wynikającego z zakazu wstępu do lasu w związku z zagrożeniem epidemią COVID-19 w zależności od czasu przeznaczanego na wypoczynek w lesie (1 – bardzo mały, ..., 7 – bardzo duży)

Social assessment of the problem in meeting resting needs resulting from the entry ban to the forest due to the threat of the COVID-19 epidemic depending on time spent by respondents in the forest for tourist and recreational purposes (1 – very little, ..., 7 – very big)

7 pkt – $G=10,34$); kilkanaście dni i kilka tygodni (7 pkt – $G=8,21$); kilkanaście dni i kilka miesięcy (2 pkt – $G=6,08$, 5 pkt – $G=6,55$, 6 pkt – $G=3,93$, 7 pkt – $G=7,85$); kilka tygodni i kilka miesięcy (5 pkt – $G=4,84$).

Dyskusja

Wyniki przeprowadzonych badań podkreślają duże znaczenie lasu jako miejsca wypoczynku. Średnia wartość punktowa oceny problemu, jakim był zakaz wstępu do lasu z powodu koronawirusa, wyniosła 4,64 pkt, stanowiąc 66% maksymalnej wartości punktowej (7 pkt). Oznacza to, że nawet tak krótki zakaz wstępu (17 dni) stanowi istotne społecznie ograniczenie. Jednocześnie prawdopodobne jest, że gdyby wprowadzone regulacje obowiązywały dłużej, uzyskano by wyniki w postaci jeszcze wyższej oceny punktowej. Ważnym czynnikiem jest okres, w którym obowiązywał zakaz wstępu (wiosna), gdyż, jak wykazały liczne badania, istnieje zależność wybieranych do wypoczynku w lasach pór roku od specyfiki danego terenu [Janeczko 2002; Zajac i in. 2002; Karbownik 2008; Janeczko, Woźnicka 2009; Buchwał, Fidelus 2010; Grzelak-Kostulska, Hołowiecka 2013; Hącia 2015; Kikulski 2015; Gołos 2018]. Można dokonać generalnego uszeregowania preferowanych pór roku, w których najczęściej wypoczywa się w lasach (malejąco): lato, wiosna, jesień, zima. Równocześnie należy zaznaczyć, że o ile okres letni jest najczęściej wskazywany w różnych badaniach, o tyle istnieją również sytuacje bardziej równomiernego rozłożenia ruchu turystyczno-rekreacyjnego w ciągu roku. Preferencje w zakresie czasu wypoczynku w lesie (pory roku) mają znaczenie w ocenie problemu w postaci braku możliwości turystyczno-rekreacyjnego użytkowania lasu. Uzasadnieniem tej tezy są wyniki w postaci statystycznie istotnych różnic pomiędzy odpowiedziami osób wypoczywających zazwyczaj wiosną lub wiosną i w jednej bądź więcej z pozostałych pór roku a respondentami, którzy w ogóle nie wskazali wiosny (zakaz wstępu był dla nich mniejszym problemem).

Oprócz wymienionych aspektów (długość okresu obowiązywania ograniczeń, pora roku) istotne jest również zwrócenie uwagi na warunki pogodowe w czasie zakazu wstępu. Ponadto ocena znaczenia ograniczenia możliwości turystyczno-rekreacyjnego użytkowania lasu może być uzależ-

niona od obostrzeń, istniejących lub nie, odnoszących się do innych przestrzeni wypoczynkowych, jak np. basenów czy siłowni (Rozporządzenia... [2020a, b] dotyczyły również tych miejsc). Wskazane powyżej złożoności podkreślają, że omawiana problematyka wymaga prowadzenia dalszych badań, aby można było w pełnym zakresie ustalić znaczenie braku możliwości wypoczynku w lesie wynikającego z wprowadzanych różnych ograniczeń.

Analiza statystyczna nie wykazała istotnej zależności znaczenia lasu od miejsca zamieszkania respondentów, jednak pewna tendencja została zarysowana. Polega ona na tym, że im większa była miejscowość (grupa statystyczna, począwszy od wsi), tym wprowadzone ograniczenia stanowiły większy problem. Jest to zrozumiałe, gdyż mieszkańcy miast (zwłaszcza dużych), z uwagi na charakter tych przestrzeni, są bardziej narażeni na negatywne czynniki środowiskowe [Gniadek, Marcisz 2014].

Uzyskane wyniki wskazują, że lasy mają największe znaczenie dla respondentów wypoczywających na tych terenach najdłużej. Zakaz wstępu do lasu z powodu koronawirusa był największym problemem dla osób, które w celach turystyczno-rekreacyjnych przebywają w lasach w ciągu roku sumarycznie kilka miesięcy (5,96 pkt) lub kilka tygodni (5,10 pkt). Ważność lasu jako miejsca wypoczynku podkreśla fakt, że brak możliwości korzystania z przestrzeni leśnej nawet w relatywnie krótkim okresie był dla tych osób problemem.

Las jest ważnym miejscem wypoczynku z uwagi na jego znaczące właściwości terapeutyczne i bioregulacyjne [Krzymowska-Kostrowicka 1999]. Badania naukowe nad wpływem lasu na zdrowie wskazują m.in., że wygasa on negatywne emocje [Hartig i in. 1991, 1996], aktywuje fizjologiczne układy organizmu [Ulrich i in. 1991], redukuje zmęczenie powodowane wysoką koncentracją [Kaplan, Kaplan 1989], zmniejsza częstość występowania chorób oraz bólu głowy [Kaplan, Peterson 1993], jak również przyczynia się do wzmocnienia poczucia własnej wartości [Korpela i in. 2001]. W społeczeństwie panuje powszechne i właściwe przekonanie na temat pozytywnego wpływu lasu na zdrowie [Janusz, Piszczek 2008; Sławski, Sławska 2009; Grzelak-Kostulska, Hołowiecka 2013; Pawłowicz 2016], tym samym w odbiorze społecznym mogły pojawić się pewne wątpliwości co do zasadności wprowadzonych ograniczeń. Jak wykazały badania, znaczenie lasu jako miejsca wypoczynku jest duże. Jednak o ile brak możliwości realizacji turystyczno-rekreacyjnych funkcji lasu stanowi jednoznaczne ograniczenie, o tyle w sytuacji zwłaszcza poważnych zagrożeń (w tym epidemicznych) jest z pewnością przez większość społeczeństwa akceptowany. Podstawą tego stwierdzenia mogą być odpowiedzi respondentów, którzy brali udział w badaniach, przedstawione w niniejszej pracy. Na pytanie o czynniki najbardziej przeszkadzające podczas wypoczynku w lasach jedynie 18 osób (6%) spośród 278 ankietowanych odpowiedziało, że są to „zakazy i nakazy stosowane przez gospodarza lasu”.

Wnioski

- ✦ Zakaz wstępu do lasu z powodu zagrożenia epidemią COVID-19 był dla respondentów istotnym ograniczeniem uniemożliwiającym ważny dla społeczeństwa wypoczynek w lesie.
- ✦ Wykazano bardzo wyraźną zależność oceny znaczenia wprowadzonego zakazu wejścia do lasu od czasu poświęcanego przez ankietowanych na wypoczynek w lesie. Brak możliwości wstępu do lasu w celach turystyczno-rekreacyjnych okazał się największym problemem dla osób wypoczywających w lesie łącznie kilka miesięcy lub kilka tygodni (w skali roku).
- ✦ Uważa się za potrzebne kontynuowanie dalszych badań nad rolą i znaczeniem lasu przez przyzmat stosowanych ograniczeń, z uwzględnieniem różnych powodów zakazu wstępu, ich umiejscowienia w czasie i przestrzeni oraz długości okresów ich obowiązywania.

Podziękowania

Autor składa podziękowania Studentkom i Studentom Wydziału Leśnego Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie (studia inżynierskie, semestr 8) za możliwość wykorzystania w niniejszej pracy przeprowadzonych indywidualnych wywiadów kwestionariuszowych.

Literatura

- Babbie E. 1995. *The Practise of Social Research*. Wadsworth Publishing Company, Belmont.
- Buchwał A., Fidelus J. 2010. Monitoring ruchu turystycznego przy użyciu czujników ruchu na przykładzie Tatrzańskiego i Babiogórskiego Parku Narodowego. W: Krzan Z. [red.]. *Nauka a zarządzanie obszarem Tatr i ich otoczeniem. Człowiek i Środowisko. T. III. Tatrzański Park Narodowy, Zakopane*. 45-54.
- Gniadek A., Marcisz E. 2014. Zdrowie środowiskowe w miejscu zamieszkania – czynniki zagrożenia. *Problemy Higieny i Epidemiologii* 95 (3): 522-528.
- Gołos P. 2018. Społeczne i ekonomiczne aspekty pozaprodukcyjnych funkcji lasu i gospodarki leśnej – wyniki badań opinii społecznej. *Prace Instytutu Badawczego Leśnictwa, Rozprawy i Monografie. Sękocin Stary*.
- Grzelak-Kostulska E., Hołowiecka B. 2013. Lasy jako miejsca realizacji indywidualnych potrzeb aktywności i wypoczynku ludności. *Studia i Materiały CEPL* 37: 104-110.
- Hartig T., Mang M., Evans G. W. 1991. Restorative effects of natural-environment experiences. *Environment and Behavior* 23 (1): 3-26.
- Hartig T., Bökk A., Garvill J., Olsson T., Garling T. 1996. Environmental influences on psychological restoration. *Scandinavian Journal of Psychology* 37 (4): 378-393.
- Hącia E. 2015. Popyt turystyczny w polskich regionach nadmorskich ze szczególnym uwzględnieniem miast portowych. *Logistyka* 3: 1762-1770.
- Janezko E. 2002. Środowiskowe i społeczne uwarunkowania funkcji rekreacyjnej lasów Mazowieckiego Parku Krajobrazowego. Praca doktorska. Katedra Użytkowania Lasu, SGGW w Warszawie.
- Janezko E., Woźnicka M. 2009. Zagospodarowanie rekreacyjne lasów Warszawy w kontekście potrzeb i oczekiwań mieszkańców stolicy. *Studia i Materiały CEPL* 23: 131-139.
- Janusz A., Piszczek M. 2008. Oczekiwania społeczeństwa wobec lasu – na przykładzie odwiedzających Leśny Kompleks Promocyjny Lasy Beskidu Sądeckiego. *Studia i Materiały CEPL* 19: 139-151.
- Kaplan R., Kaplan S. 1989. *The Experience of Nature: A Psychological Perspective*. Cambridge University Press, New York.
- Kaplan S., Peterson C. 1993. Health and environment: A psychological analysis. *Landscape and Urban Planning* 26: 17-23.
- Karbowiak K. 2008. Turystyka w województwie warmińsko-mazurskim – stan obecny i perspektywy rozwoju. *Roczniki Nauk Rolniczych G* 95 (3-4): 91-100.
- Kikulski J. 2015. Preferencje społeczne w zakresie czasu wypoczynku w lasach obrębów Warlubie i Drwęca. *Zarządzanie Ochroną Przyrody w Lasach* 9: 76-85.
- Korpela K. M., Hartig T., Kaiser F. G., Fuhrer U. 2001. Restorative experience and self-regulation in favorite places. *Environment and Behavior* 33 (4): 572-589.
- Krzymowska-Kostrowicka A. 1999. *Geoekologia turystyki i wypoczynku*. PWN, Warszawa.
- Ossowski S. 2001. *O osobliwościach nauk społecznych*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Pawłowicz J. A. 2016. Społeczne i krajobrazowe funkcje lasów miejskich na terenach zurbanizowanych. W: Hodor K., Łakomy K. [red.]. *Park miejski – znaczenie w przestrzeni zurbanizowanej*. Politechnika Krakowska. 45-58.
- Polityka leśna państwa. 1997. Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa.
- Rocznik demograficzny. 2019. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. 2020b. Dz. U., poz. 658.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 marca 2020 r. w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii. 2020a. Dz. U., poz. 566.
- Sławski M., Sławska M. 2009. Las jako miejsce wypoczynku i rekreacji – analiza oczekiwań społecznych na przykładzie gminy Rogów. *Studia i Materiały CEPL* 23: 140-150.
- Stupnicki R. 2015. *Analiza i prezentacja danych ankietowych*. Wyd. II. AWF, Warszawa.
- Ulrich R. S., Simons R. F., Losito B. D., Fiorito E., Miles M. A., Zelson M. 1991. Stress recovery during exposure to natural and urban environments. *Journal of Environmental Psychology* 11 (3): 201-230.
- Ustawa z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych. 2020. Dz. U., poz. 374.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody. 2004. Dz. U. Nr 92, poz. 880.

Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach. 1991. Dz. U. Nr 101, poz. 444.

Zajac S., Gólos P., Płotkowski L. 2002. Opracowanie modelu wielofunkcyjnej gospodarki leśnej w regionie rolniczym – etap I. IBL, Warszawa.